

С. Е. КУЧІНА, канд. екон. наук, доц., НТУ «ХПІ»,
С. М. ТЕСЛЮК, магістрант, НТУ «ХПІ»

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ ЯК ІННОВАЦІЙНІ ЗАХОДИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Розглянуто ефективність відтворення основних фондів. Досліджено систему показників, що характеризують зношування основних фондів. Проаналізовано рівень ефективності відтворювальних процесів підприємств України, і представлені пропозиції щодо цього напрямку

Рассмотрена эффективность воспроизводства основных фондов. Исследована система показателей, которая характеризует износ основных фондов. Проанализирован уровень эффективности воспроизводственных процессов предприятий Украины, и представлены предложения относительно этого направления

Effectiveness of creation capital assets has examined. The system of indexes, that describe the wear of capital assets, have explored. The importance of recreation processes has proven. The level of Ukraine businesses recreation processes effectiveness has analysed and proposals for this direction have given

Ключові слова: основні фонди, фізичний та моральний знос, просте та розширене відтворення, коефіцієнт змінності.

Вступ. Роль основних фондів у процесі виробництва, особливості їх відтворення в умовах ринкової економіки зумовлює особливі вимоги до інформації про наявність, рух, стан і використання основних засобів. Забезпечення певних темпів розвитку і підвищення ефективності виробництва можливе за умови інтенсифікації відтворення та ліпшого використання діючих основних фондів підприємств. Ці процеси, з одного боку, сприяють постійному підтримуванню належного технічного рівня кожного підприємства, а з іншого – дають змогу збільшувати обсяг виробництва продукції без додаткових інвестиційних ресурсів, знижувати собівартість виробів за рахунок скорочення питомої амортизації й витрат на обслуговування виробництва та його управління, підвищувати фондівіддачу і прибутковість.

Основні засоби є необхідним фактором будь-якого виробництва. Їх стан та ефективно використання прямо пропорційно впливає на кінцеві результати господарської діяльності підприємства.

Постановка завдання. Дослідження системи показників, яка характеризує зношування основних фондів. Довести важливість відтворювальних про-

цесів. Проаналізувати рівень ефективності відтворювальних процесів підприємств України, та представити пропозиції щодо цього напрямку.

Методологія. Для досягнення поставленої мети у статті були використані такі загальнонаукові методи: теоретичного узагальнення, аналізу, системного і комплексного підходу.

Результати дослідження. Система показників, яка може вичерпно характеризувати ефективність основних фондів, охоплює два блоки: перший – показники ефективності відтворення окремих видів і всієї сукупності засобів праці; другий – показники рівня використання основних фондів у цілому та окремих їхніх видів.

Необхідність виокремлення в самостійну групу показників відтворення засобів праці, які характеризують процес їхнього руху, технічний стан та структуру, зумовлена тим, що відтворювальні процеси істотно й безпосередньо впливають на ступінь ефективності використання застосовуваних у виробництві машин, устаткування та інших знарядь праці.[1]

Система показників ефективності відтворення основних фондів в Україні потребує вдосконалення щодо методики обчислення деяких з них та повноти охоплення окремих сторін відтворення засобів праці.

Аналіз літературних джерел показав, що на сьогодні існує декілька трактувань відтворення основних фондів, наведених у дослідженнях Бакаєва О.О., Буркинського Б.В., Заволоки С.М., Ільчука В.П., Коби В.Г., Котлубая М.І., Крижанівського Б.Н., Лапкіна І.О., Ложачевської О.М., Морозової І.В., Підлісного П.І., Покропивного С.Ф., Примачова М.Т., Пустового В.М., Рибалкіна В.О., Сича Є.М., Чекаловця В.І.. Усі вони розкривають сутність і значення відтворення (оновлення) основних фондів в практичному, а особливо в науковому плані, оскільки дають змогу детальніше і глибше проводити аналіз основних фондів з метою підвищення ефективності їх використання.

У процесі функціонування основні фонди піддаються фізичному та моральному зносу. Фізичний знос у процесі застосування фондів (першого виду), та у процесі зберігання (другого виду). Моральний знос полягає в зниженні вартості фондів внаслідок здешевлення їх виробництва (першого виду), та в зниженні вартості старих фондів внаслідок появи нових фондів з більш високими якісними характеристиками (знос другого виду) [2].

Опрацювання робіт по відтворенню дозволило узагальнити поняття відтворення і запропонувати його визначення у такому вигляді. Відтворення основних фондів – процес усунення фізичного та морального зносу основних

фондів через сукупність взаємопов'язаних і упорядкованих відтворюваних відносин, економічних, організаційних та правових форм і методів господарювання, що органічно взаємозалежать від параметрів зовнішнього і внутрішнього середовища підприємств та умов його економічної діяльності на ринку на основі капітального ремонту, модифікації, модернізації або повної заміни працюючих основних фондів, що в кінцевому результаті дозволить підвищити соціально-економічну ефективність підприємства в цілому.

Тобто відтворення основних виробничих фондів – це процес їх безперервного поновлення [3]. Розрізняють просте та розширене відтворення. Фонди відновлюються проведенням різного виду ремонтів за рахунок амортизаційних відрахувань (просте відтворення) а також здійснення технічного переоснащення, реконструкції та розширення діючого підприємства і нового будівництва (розширене відтворення) [4].

Підвищення ефективності виробництва багато в чому залежить від покращення використання основних виробничих фондів (ОВФ) Ефективне використання ОВФ і зокрема виробничого устаткування – найбільш активної частини цих фондів, дозволяє збільшити об'єм виробництва без додаткових капіталовкладень, значно скоротити поточні витрати виробництва, знизити собівартість продукції, що випускається та підвищити рентабельність роботи підприємств.

Серед показників, які характеризують ефективність використання ОВФ найбільш часто використовується на практиці коефіцієнт змінності, який можна визначити за наступною формулою:

$$K_{cm} = \frac{T_{cm}}{[n \cdot (n_1 + n_2)] \cdot N}, \quad (1)$$

де T_{cm} – фактично відпрацьована кількість станко-змін у усіх змінах на встановленому устаткуванні, яка закріплена за робочим; n – кількість одиниць встановленого виробничого устаткування; n_1 – кількість устаткування, яке знаходиться у резерві; n_2 – устаткування, яке не закріплене за робочими; N – число робочих днів у звітному періоді [5].

Проте цей показник не можна вважати досконалим, оскільки він не враховує внутрішньозмінні простой через неякісний ремонт, відсутність роботи,

інструменту та ін.. Ці внутрішньозмінні простої устаткування досягають 30–35% всього відпрацьованого часу.

З приведених даних видно, що за рахунок підвищення змінності устаткування можливо різко покращити використання основних фондів.

В свою чергу коефіцієнт змінності допоможе визначити обладнання, що потребує відтворення.

З одного боку ми визначаємо рівень навантажень на обладнання, тим самим фізичну зношеність та потребу в простому відтворенні основних фондів. З іншого боку, визначаємо потребу в тому чи іншому виді обладнання та потребу в розширеному відтворенні.

Протягом останніх років на більшості підприємств України спостерігається низький рівень ефективності відтворювальних процесів. Коефіцієнти оновлення й вибуття машин і устаткування, тобто найбільш активної частини основних фондів на промислових підприємствах, коливаються в межах відповідно 7–8 та 3–4% загального їхнього обсягу, а коефіцієнт економічного спрацювання досягає 65–75% їх загальної вартості. Парк діючого виробничого устаткування містить майже третину фізично спрацьованих і технічно застарілих одиниць.

Висновок.

У сучасних умовах економічної кризи та високому рівні інфляційних процесів в Україні як ніколи раніш виникає необхідність забезпечення відтворення основних виробничих фондів, тобто їх технічне переозброєння, реконструкцію, впровадження сучасної техніки і технології.

Відтворення основних фондів забезпечує збільшення випуску продукції із значно меншими матеріальними витратами і в більш стислі строки порівняно з його оновленням, шляхом придбання нового.

Список літератури: 1. *Натаров М.В.* Оптимизация процесса обновления основных фондов в условиях интенсификации. / *М.В. Натаров.* – Л: Лениздат, – 1988. – 160 с. 2. *Економіка підприємства: підручник* / За ред. проф. *Перерви П.Г.*, проф. *Погорєлова М.І.* – Х: – 2005. – 691 с. 3. *Фінанси підприємств: Підручник* / За ред. професора *А. М. Поддєрьогіна.* – К.: КНЕУ, – 1998. – 368 с. 4. *Філімоненков О. С.* Фінанси підприємств: Навч. посіб. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К: МАУП, – 2004. – 328 с. 5. *Нікбахт Е., Гроппеллі А.* Фінанси. / *Нікбахт Е., Гроппеллі А.* – Київ: Основа, – 1993. – 383с.

Надійшла до редколегії 17.05.2010